

NOTAT

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Pesticider og Genteknologi
J.nr. MST-666-00054
Ref. thian/loha
Den 14. maj 2014

Status på indsatserne i 2013 i Sprøjtemiddelstrategi 2013-2015

Efter aftalen om Sprøjtemiddelstrategi 2013-2015 skal der hvert år udarbejdes en statusrapport for implementeringen af strategien til ministre og Folketing. Nærværende statusopgørelse udgør denne statusrapport for 2013.

Gennemførelsen af initiativerne følges af en tværministeriel styregruppe bestående af Fødevareministeriet, Miljøministeriet og SKAT. Der er desuden nedsat 10 faglige styregrupper samt et større antal faglige følgegrupper med deltagelse af relevante interessenter.

Statusrapportens hovedkonklusioner

Alle de planlagte initiativer i 2013 er gennemført med undtagelse af enkelte mindre initiativer, som er udsat og gennemføres i 2014 og 2015.

Overordnet er udviklingen i de væsentligste effekter det første år som forventet:

Udvikling i pesticidbelastning og behandlingshyppighed

Bekæmpelsesmiddelstatistikken for 2012 blev udarbejdet i 2013. Heraf fremgår på baggrund af salgstallene, at belastningen er steget med 66 %, og at behandlingshyppigheden er steget med 23 % fra 2011 til 2012. Det blev i forbindelse med ændring af afgiften forudsat, at der forud for afgiftens ikrafttrædelse ville ske en hamstring af visse sprøjtemidler, som har den højeste belastning, og som derfor med den nye afgift ville blive dyrest. Det blev forudsat, at hamstringen ville få effekt på salgstallene i 2012, 2013 og 2014, og at effekten af afgiften derfor først ville kunne vurderes, når belastning og behandlingshyppighed gøres op for 2015, hvilket sker medio 2016. Stigningen i belastningen fra 2011 til 2012 er således i tråd med forventningerne. Der er redegjort mere detaljeret for udviklingen i bilag 1.

./.

Udvikling i belastning af grundvandet

Det er som tidligere helt overvejende rester af tidligere anvendte, men nu forbudte sprøjtemidler der findes i grundvands- og drikkevandsboringer. Der er redegjort for fundene i bilag 2.

./.

Udvikling af resistens og i afgrødefordeling

Afgiften trådte i kraft i 2013, og det er endnu for tidligt at vurdere, om afgiften vil få en effekt på udvikling i resistens mod sprøjtemidler og på afgrødefordelingen (dvs. om afgiften medfører nedgang i arealet, hvor der dyrkes fx højværdi-afgrøder til fordel for andre afgrøder). Dansk Planteværn har igangsat et projekt med det formål at etablere en baseline i 2013 og 2014 for herudfra via senere undersøgelser at kunne konstatere, om der findes en øget sprøjtemiddelresistens hos ukrudtsarter, som kunne have en sammenhæng med afgiftens ikrafttrædelse. Miljøstyrelsen har givet tilskud til projektet.

I det følgende redegøres først for status for pesticidafgiften. Dernæst gennemgås de øvrige gennemførte initiativer i 2013. Gennemgangen svarer til opbygningen i ”Beskyt vand, natur og sundhed, Sprøjtemiddelstrategi 2013-2015”. De kursiverede overskrifter henviser til overskrifterne på de enkelte initiativer i strategien, og understregningerne i teksten henviser til overskrifterne på de konkrete indsatser under hvert initiativ (i de grå bokse med overskriften ”Det vil regeringen”) i strategien.

Pesticidafgiften

Afgiftsloven er trådt i kraft 1. juli 2013, og der er etableret procedurer for og gennemført opdatering af beregning af afgifter på nye sprøjtemidler og ved fornyelser af godkendte sprøjtemidler. En IT-løsning til beregning af afgiften fx til brug for firmaer, der overvejer at ansøge om godkendelse af nye midler, er forsinket, men forventes klar i løbet af 2014. Der er udgivet en liste med afgiftssatser for hvert enkelt sprøjtemiddel på Miljøstyrelsens hjemmeside, som opdateres hvert kvartal.

Sprøjtemiddelstrategi 2013-2015: Tværgående indsatsområder

Skrap godkendelse af sprøjtemidler

I 2013 er der truffet afgørelse for 97 godkendelsessager, herunder fornyelser, og 144 sager om sprøjtemidler til mindre anvendelse. Arbejdet bidrager til opretholdelse af en skrap godkendelsesordning i Danmark og dermed en nedsat belastning af sundhed og miljø. Der er i 2013 vedtaget regler for opkrævning af gebyrer på godkendelsesansøgninger, som fremadrettet sikrer ressourcer til godkendelsesarbejdet.

Arbejdet i EU og Nord-zonen er udfordret af afhængigheden af, at andre lande overholder tidsfristerne og af om ansøgningerne har den fornødne kvalitet. Miljøstyrelsens mål for overholdelse af sagsbehandlingstider blev ikke opfyldt, blandt andet pga. andre landes forsinkelser, flere sager end forventet samt mere komplicerede sager og sagsgange som følge af EU-reglerne. Miljøstyrelsen arbejder løbende med at sikre, at sagsbehandlingstiderne overholdes.

Fødevarestyrelsens deltagelse i EU arbejdet for fastsættelse af grænseværdier har fokus på, at de foreslåede grænseværdier for rester af sprøjtemidler i foder og fødevarer er sat på det lavest mulige niveau. Det betyder, at alle forslag til grænseværdier gennemgås nøje både med hensyn til fødevarer sikkerhed og med hensyn til at sikre, at grænseværdien er fastsat på det lavest mulige niveau ud fra de indsendte data.

Danmark har, som den eneste EU medlemsstat, i forbindelse med alle foreslåede grænseværdier vurderet, om der kunne være risiko for kombinationseffekter. DTU Fødevareinstituttet laver for hver foreslået grænseværdi en vurdering af, om der er risiko for kombinationseffekter. Denne type vurdering indgår endnu ikke i EFSA's vurdering af foreslåede grænseværdier.

Der er afholdt ansøgningsrunde for Tilskudsordning til fremme af alternative sprøjtemidler og igangsat 4 nye tilskudsprojekter i 2013 om hhv. gensidig godkendelse af NeemAzal-TS (planteudtræk), udvikling af Cerall (mikrobiologisk middel) mod sygdommen aksfusarium i korn, effektivitetsafprøvning af naturligt pyretrum (planteudtræk) mod skadedyret glimmerbøsser i raps og effektivitetsafprøvning af naturligt pyretrum mod skadedyret rapsjordlopper i raps. Der er herudover udarbejdet EU-ansøgning om optagelse af Natron som basisstof, dvs. et stof der markedsføres som fx en fødevarer, men som efter godkendelse som basisstof, vil være tilladt at anvende til at bekæmpe skadedyr (fx svampe i frugttræer).

Der er godkendt 2 alternative midler i 2013 (Trico og Trico Garden, som er afskrækningsmidler til hjortevildt). Disse kan bl.a. benyttes på økologiske bedrifter. Dette vil også gælde for tre andre midler, der har været under behandling i 2013, og som forventes godkendt i 2014. I det omfang de godkendte alternative sprøjtemidler erstatter behandlinger med konventionelle midler eller understøtter en øget omlægning til økologi, vil godkendelserne reducere belastningen fra sprøjtemidler på mennesker og miljø.

Styrket indsats for at beskytte grundvandet

Aktivstoffet metalaxyl-M er i 2013 forbudt ved en fremskyndet procedure for afrapportering af VAP resultater, og planerne for en øget prøvetagning og et udvidet analyseprogram forventes færdige i foråret 2014.

Kommissoriet for den internationale vurdering af godkendelsesordningen er fastlagt efter høring af interessenter. Ekspert er udvalgt, og afrapportering vil ske i efteråret 2014.

Indsatsen på samarbejdet om punktkilder er forløbet planmæssigt. Der er igangsat et arbejde, der ud fra eksisterende lovgivning afdækker rollefordelingen mellem myndigheder og vandforsyninger ift. forebyggelse, opsporing og håndtering af pesticidpunktkilder. Arbejdet afsluttes i 2014. Der arbejdes sideløbende på at øget samarbejde og erfaringsopsamling mellem de involverede parter.

Indsatsen på samarbejdet i EU og Nordzonen har løbende givet indflydelse på udvikling og harmonisering i forbindelse med vurdering og godkendelse af sprøjtemidler. Dette bidrager til at sikre, at anvendelsen af godkendte sprøjtemidler ikke medfører overskridelse af grænseværdien for rester i grundvand.

Indsatsen i forbindelse med kommunikation til borgerne om grundvandsbeskyttelse handler om, at danskerne kan være trygge ved at drikke vandet fra hanen. Indsatsen sker i samarbejde mellem Miljøstyrelsen og Naturstyrelsen og starter i 2014. Desuden handler indsatsen om at formidle forbud og begrænsninger i anvendelsen af sprøjtemidler, hvis der er risiko for grundvandet, eksempelvis forbuddet i 2013 mod metalaxyl.

Øget fødevarer sikkerhed

Kontrolprogrammet er udvidet, så det omfatter foderafgrøder. Fødevarestyrelsen analyserer løbende foder på det danske marked for indhold af rester af sprøjtemidler for at kontrollere, om foderet overholder de fastsatte maksimalgrænseværdier. Der blev ikke konstateret overtrædelser af EU's grænseværdier for foder i 2013.

Fødevarestyrelsen kontrollerer rester af sprøjtemidler i fødevarer. De seneste færdiganalyserede resultater (prøver fra 2012) viser, at indholdet af pesticidrester generelt er på niveau med tidligere år.

I Fødevarestyrelsens kontrol har der i 2013 været særlig fokus på importerede fødevarer. I 2013 er kontrollen endvidere suppleret med prøver udtaget ved stalddørssalg, og der er sat øget fokus på dokumentkontrol med henblik på kontrol af virksomhedernes egenkontrol.

Resultaterne af Fødevarestyrelsens kontrolresultater er offentliggjort løbende (kvartalsvis) med fokus på overskridelser af grænseværdierne. Resultaterne er efterfølgende samlet i en årlig publikation (Pesticidrester i fødevarer 2012).

Udover kontrollens primære formål danner denne også baggrund for rådgivning af avlere og information til forbrugere og erhverv.

Fødevarestyrelsen har opdateret den generelle information på styrelsens hjemmeside og har udarbejdet en målrettet guide til forbrugere om, hvad de selv kan gøre for at mindske indtaget af sprøjtemiddelrester gennem kosten.

Skærpet kontrol med sprøjtemidler

NaturErhvervstyrelsen, Miljøstyrelsen og SKAT arbejder fælles om skærpet kontrol og øget indsats mod ulovlig import. Myndighederne arbejder sammen i en "Task-force" med henblik på videndeling og koordinering vedrørende kontrol med ulovlig import. I 2013 har der bl.a. været foretaget fælles kontrolaktioner med deltagelse af Miljøstyrelsen og NaturErhvervstyrelsen. SKAT har bidraget med underliggende regnskabsundersøgelser.

NaturErhvervstyrelsen modtager årlig indberetning af sprøjteoplysninger fra jordbrugernes sprøjtemidler. Indberetningen omfatter det samlede forbrug af sprøjtemidler fordelt på afgrødeniveau og altså ikke den fuldstændige sprøjtejournal. For perioden 2011/2012 er modtaget ca. 27.000 indberetninger. De indberettede oplysninger bliver brugt til målrettet at udvælge sager til kontrol og indgår således også i arbejdet med at dæmme op for ulovlig import.

Kemikalieloven er ændret med henblik på at sætte bødestørrelser i relation til sprøjtemidlernes belastning (i forbindelse med straf for at importere og bruge ulovlige sprøjtemidler) samt mulighed for at tilbagekalde sprøjtecertifikat på baggrund af grove eller gentagne overtrædelser af reglerne.

Miljøstyrelsen har i 2013 godkendt ca. 60 synsvirksomheder til at syne landbrugets sprøjteudstyr. Der er udarbejdet vejledning og uddannelsesmateriale og uddannet 135 synsinspektører. IT-systemet til synsvirksomhederne er udviklet, og første sprøjte blev synet den 6. februar 2014. Opgaven for virksomhederne er nu at syne 15-20.000 sprøjter med henblik på at opfylde EU kravet om, at alle sprøjter skal være synet i november 2016. Med indsatsen sikres, at sprøjteudstyr, der anvendes erhvervsmæssigt, kontrolleres dels for utætheder, som kan medføre sundhedsmæssig eller miljømæssig risiko, dels for fejl ved sprøjten, der kan resultere i behov for yderligere unødvendige sprøjtninger.

Kontrollen er styrket. NaturErhvervstyrelsen har foretaget mere end 700 kontroller af reglerne for opbevaring, besiddelse og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler samt ajourføring af sprøjtejournaler. Endvidere omfatter kontrollen reglerne om vask- og påfyldning af sprøjter samt uddannelseskraav ved erhvervsmæssig udbringning. Den endelige opgørelse af kontrollen foreligger endnu ikke, men for ca. 110 sager er der fundet en eller flere overtrædelser af reglerne. Miljøstyrelsen har gennemført 41 kontrolbesøg hos importører og forhandlere af pesticider og fundet uregelmæssigheder hos 10 virksomheder; 31 kontrolbesøg hos golfklubber og fundet uregelmæssigheder hos 4 klubber; og 26 kontrolbesøg hos maskinstationer og fundet uregelmæssigheder hos 14. Overtrædelsesprocenten hos golfklubberne er faldet fra 70% til 14% siden 2009. Der er ikke udført kontrol med maskinstationerne tidligere, mens uregelmæssighederne hos virksomhederne ligger på samme niveau som

tidligere. Miljøstyrelsen planlægger at føre kontrol med brugerne på offentlige arealer i 2015.

SKAT har lavet 42 kontroller i henhold til bekæmpelsesmiddelafgiftsloven. De 22 har været hos registrerede virksomheder (importører af godkendte midler), og 20 i relation til formodet ulovlig import. Af de 20 er 8 sager i relation til sprøjtemidler. Samarbejdet med SKAT vedr. kontrollen er under udvikling.

Investering i forskning og teknologi

Der er i 2013 modtaget 25 forskningsfaglige støtteværdige ansøgninger om tilskud til bekæmpelsesmiddelforskning og afgivet tilsagn til 7 projekter med et samlet tilskud på ca. 21.4 mio. kr. Der er i 2013 offentliggjort 8 rapporter for gennemførte forskningsprojekter. Resultaterne fra de afsluttede projekter er vurderet i forhold til Sprøjtemiddelstrategien, implementeret ved direkte anvendelse i godkendelsesordninger for pesticider og biocider og i relevant omfang præsenteret og anvendt i EU, f.eks. EFSA og ECHA. Der er i 2014 modtaget 17 ansøgninger, hvoraf det forventes at igangsætte 7 projekter.

Der blev under Grøn Vækst i 2012 igangsat 3 projekter om udvikling af overvågnings-, varslings- og beslutningsstøttesystemer, idet dyrkning efter IPMs (integreret plantebeskyttelse) principper, som bl.a. betyder, at sådanne værktøjer skal benyttes, i den udstrækning de findes. Projekterne følges og drøftes i en faglig følgegruppe og forventes afsluttet ultimo 2015.

Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP) yder tilskud til projekter, der kan styrke forretningsorienteret nytænkning i det danske fødevarerhverv, herunder bl.a. reduceret sprøjtemiddelanvendelse, effektivitet og værdiløft. I 2013 er der bl.a. bevilliget tilskud til et projekt, som har fokus på udvikling og implementering af IPM i roedyrkning i Danmark. Projektet ventes afsluttet i juli 2017.

Sprøjtemiddelstrategi 2013-2105: Særlige indsatsområder

Integreret plantebeskyttelse i fokus

Mållrettet IPM rådgivning til landbrug og gartnerier i sammenhæng med afprøvning af nyeste viden indenfor IPM på 7 demonstrationsbrug er videreført i 2013-2015 omend volumen på rådgivningsindsatsen er reduceret i 2014-2015. For at måle effekten og volumen er der fastlagt en række måleparametre samt udviklet et IPM pointsystem, hvor idéen er at måle IPM score på deltagerne før og efter rådgivning.

Landbrugsdelen har i 2013 haft det forventede rådgivningsvolumen på i alt 497 bedrifter, heraf 13 bedrifter i erfagrupper, som tilsammen råder over i alt 107.777 ha (ca. 223 ha i gns.) Rådgivningsforløbet har været 2-årigt for perioden 2012-2013. Det er første gang i det 2 årige rådgivningsforløb, at der er indsamlet IPM point før og efter rådgivningen, dvs. at det for første gang er det muligt at analysere, om rådgivningen reelt har betydet en ændret adfærd med reduktion i forbrug af sprøjtemidler og nedsat belastning. Analysen forventes klar ved udgangen af maj 2014.

Der er i 2013 afsluttet rådgivningsforløb på 17 gartneri- og frugtavlbedrifter: Der har været gode erfaringer med brug af IPM principperne, herunder at omhyggelig hygiejne og styring af vanding og klima i væksthuse kan reducere problemer med skadegørere, samt at en tidlig målrettet indsats kan reducere behovet for flere behandlinger, ligesom et præcist kendskab til skadegørere kan være med til at reducere brugen af forkerte/uvirksomme midler.

Fødevarestyrelsen har i 2013 i samarbejde med GartneriRådgivningen og Dansk Gartneri udviklet et nyt projekt: "Pesticidrådgivning til avlere" om at tilbyde

rådgivning indenfor gartneriet med fokus på at sikre lave rester af sprøjtemidler i afgrøderne.

Til at understøtte et øget kendskab til IPM generelt, således at IPM principperne anvendes af alle professionelle brugere pr. 1. januar 2014, har NaturErhvervstyrelsen planlagt en informationsindsats om IPM i form af opbygning af en IPM hjemmeside, som i generelle vendinger formidler IPM bredt til både jordbrugere, rådgivere og andre interesserede

Færre sprøjtemidler i stat, amt og kommune

De planlagte initiativer i Sprøjtemiddelstrategien i 2013 er gennemført. Der er udarbejdet 2 nye bekæmpelsesvejledninger om bekæmpelse af de invasive plantearter kæmpe-bjørneklo og pastinak uden brug af sprøjtemidler. Der er gennemført et seminar og to praktiske ERFA-dage i felten for kommuner og andre interesserede med henblik på videndeling om og afprøvning af sprøjtemiddelfri bekæmpelsesmetoder, herunder med fokus på bekæmpelse af invasive arter uden brug af sprøjtemidler. Til de tre arrangementer var der i alt ca. 120 tilmeldte – særligt fra kommunerne. Der er bl.a. informeret på Miljøstyrelsens og Kommunale Park- og Naturforvalteres hjemmesider samt via nyhedsmails fra Kommunale Park og Naturforvaltere om initiativerne og erfaringerne herfra. Videndelingen er – hvis viden anvendes i praksis – med til at fastholde det lave forbrug af sprøjtemidler på offentlige arealer.

Opgørelse af sprøjtemiddelforbruget på offentlige arealer foretages hvert 3. år, hvor den næste foretages i 2014.

Skrappere krav til golfbaner

Initiativet vedr. styrket efteruddannelse af greenkeepere er ikke gennemført, idet ressourcerne hertil er prioriteret til at færdiggøre nedenstående IT-system. Indsatsen vil blive gennemført via de afsatte ressourcer i 2014 og 2015.

Miljøstyrelsen har med inddragelse af bl.a. Dansk Golf Union udviklet IT-systemet Green-data til golfklubbernes indberetning af sprøjtemiddelforbrug og -belastning. Systemet er sat i drift primo 2014. Miljøstyrelsen kan nu kontrollere, om reglerne om belastningslofter overholdes, og klubberne kan (ud over at indberette) planlægge deres sprøjtemiddelforbrug under hensyn til, at de ikke overskrider belastningslofterne. Indberetningerne kan indgå i golfbranchens samlede grønne regnskab.

Endelig har styrelsen i 2013 bidraget til DGU's informationskampagne om holdningsændring hos golfspillere og deltaget i arbejdet med at uddele Golfens miljøpris.

Kontrol hos golfklubberne er beskrevet i afsnittet om skærpet kontrol med sprøjtemidler.

Miljøstyrelsen foretager som planlagt en evaluering af reglerne i 2014.

Mindre belastning i haverne

Miljøstyrelsen har opdateret hjemmesiden www.godthavemiljo.dk med data i rangeringslisten over de mest og mindst belastende sprøjtemidler samt anført informationer om sprøjtefri have. Styrelsen har sikret omtale i medierne om hjemmesiden og gennemfører i foråret 2015 en større informationskampagne om haveejerers valg af sprøjtemidler. Miljøstyrelsen gennemfører i 2014 en informationsindsats om ulovlig import.

For at stramme adgang til køb af sprøjtemidler for haveejere har Miljøstyrelsen opstillet kriterier for opdeling af sprøjtemidler i to grupper – de der kan forhandles til professionelle, og de der kan forhandles til ikke-professionelle. Opdelingen af alle sprøjtemidler baseret på disse kriterier pågår og afsluttes i god tid inden fristen i november 2015.

Miljøministeren har i 2013 ændret vilkårene for salg af sprøjtemidler til haveejere, idet der er fastsat regler for uddannelse af forhandlere af sprøjtemidler. Forhandlere af sprøjtemidler skal i butikkens åbningstid fra november 2015 stille mindst en medarbejder til rådighed for at kunne rådgive kunden om korrekt anvendelse og håndtering af sprøjtemidler. For at sikre, at ikke-professionelle kunder får den fornødne rådgivning om brugen af sprøjtemidler i købsituationen har Folketinget vedtaget en ændring af Kemikalieloven i foråret 2013. De nærmere regler om forbud mod selvbetjening af visse former for sprøjtemidler i detailhandelen forventes fastlagt i 2014, så reglerne kan træde i kraft i november 2015. Styrelsen lancerer i foråret 2014 en oplysningskampagne om initiativerne, når alle reglerne er på plads.

Den årlige statistik over salget til haveejere i 2012 er udarbejdet i 2013 og er udgivet i foråret 2014 som led i informationsindsatsen om havehjemmesiden.